

היסטוריה

הוראות

א. משך הבחינה: שעותיים.

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שני פרקים.

יש לענות על שאלה אחת מכל פרק.

פרק ראשון	–	מלחמת העולם השנייה והשואה	–	(50x1)	–	50 נקודות
פרק שני	–	סוגיות נבחרות בתולדות מדינת ישראל	–	(50x1)	–	50 נקודות
			סך הכול	–		100 נקודות

ג. חומר עזר מותר בשימוש: 1. ספר הלימוד שאושר בנושא **מלחמת העולם השנייה והשואה** וספר הלימוד שאושר

בנושא **סוגיות נבחרות בתולדות מדינת ישראל**.

בספרים יכולים להיות תקופות או נושאים שסומנו באמצעות מדבקות (סימניות)

הבולטות מן הספר, וכן קטעים שסומנו באמצעות מדגש (מרקד) או עיפרון, אך אין

להשתמש בספרים שבהם הערות בכתב.

2. עותק מודפס של כותרות יחידות ההוראה "איך יכול אדם".

שימו לב: בסעיפים שבהם יש להביא מקור מספר הלימוד, יש לכתוב את שם הספר, את שם ההוצאה לאור

ואת מספר העמוד שבו נמצא המקור.

יש לכתוב במחברת הבחינה בלבד. יש לרשום "טיוטה" בראש כל עמוד המשמש טיוטה.

כתיבת טיוטה בדפים שאינם במחברת הבחינה עלולה לגרום לפסילת הבחינה.

השאלות בשאלון זה מנוסחות בלשון רבים, אף על פי כן על כל תלמידה וכל תלמיד להשיב עליהן באופן אישי.

בהצלחה!

שימו לב: בסעיפים שבהם יש להביא מקור מספר הלימוד, יש לכתוב את שם הספר, את שם ההוצאה לאור ואת מספר העמוד שבו נמצא המקור.

פרק ראשון – מלחמת העולם השנייה והשואה (50 נקודות)

ענו על אחת מן השאלות 1–3.

1. מטרת המשטר הנאצי ומימושו (1933–1945)

- א. בנספח לשאלה זו שני מקורות (1–2) שעוסקים באולימפיאדה שנערכה בברלין, גרמניה, בשנת 1936.
- על פי מה שלמדתם, מה היו המטרות של התעמולה במשטר הנאצי? הסבירו איזו מטרה באה לידי ביטוי במקור 1.
- מהי העמדה בנוגע לעריכת האולימפיאדה בברלין, שבאה לידי ביטוי במקור 2? הסבירו סיבה אחת להבדל בין עמדה זו ובין העמדה שבאה לידי ביטוי במקור 1. בתשובתכם התייחסו לאחד ממאפייני המקור האלה: סוג המקור, יוצר המקור, המקום שבו פורסם המקור.
- (25 נקודות)

- ב. אילו מן העקרונות של האידאולוגיה הנאצית באים לידי ביטוי במדיניות "הסדר החדש" של הנאצים?
- הסבירו כיצד קידמה מדיניות "הסדר החדש" את מימוש העקרונות האלה בשטחים שכבשה גרמניה במהלך מלחמת העולם השנייה. בססו את תשובתכם על מקור מספר הלימוד ועל שתי דוגמאות נוספות.
- (25 נקודות)

2. הגטאות – מהישרדות למרד

- א. הסבירו כיצד פעלו הנאצים בגטאות לשלילת המאפיינים האנושיים (דה־הומניזציה) של היהודים. בחרו במקור מספר הלימוד והסבירו כיצד המאמץ של היהודים בגטאות לשמור על אנושיות בא לידי ביטוי במקור זה. (25 נקודות)
- ב. לפניכם קטע מקור מאת יצחק (אנטק) צוקרמן, ממנהיגי מרד גטו ורשה, ובו הוא מתאר פגישה שהשתתפו בה אנשי ציבור שונים בגטו עם תחילת האקציות ביולי 1942.

הישיבה התקיימה בימים הראשונים של האקציה [גירוש מן הגטו], ואני זוכר מן הישיבה הזאת את קירשנבויס, סאק, שיפר, גיטרמן, גוז'יק וכן רינגלבלום וברמן. ...וכבר בתחילת הדיון הזה התברר שיש תהום [פער] בין הגישות... ראשית, התחילו להתייחס לשאלה מה ניתן לעשות. האם להתגונן? והצגת הבעיה בצורה זו מחייבת התייחסות. שיפר, למשל, סיפר כי יש לו מידע שמדובר עכשיו בהוצאת 80 אלף יהודים בלבד! הוא דיבר על אחריות היסטורית: נכון, אמר, אפשר שאנשים אלה יוצאו להורג, אבל האם מותר לסכן את חיי כל היהודים האחרים? שיפר ידע לדבר יפה. הוא אמר שיש בחיי היהודים תקופות של השלמה וגם תקופות של עמידה על הנפש [שמירה על החיים]. התקופה הזאת, לדעתו, היא לא תקופה של עמידה. אנו חלשים ואין לנו ברירה אלא לקבל את הדין. מה בעצם דרשתי באותה ישיבה? ראשית כול, ההתייחסות לעשייה. ומה הצעת? לא היה לי הרבה להציע. הצעתי שאלה שיושבים בישיבה הזאת וחבריהם, הפרנסים [ראשי הקהילה] של הציבור (היינו מסוגלים לכנס כמה מאות יהודים) יצאו להפגנה ברחובות הגטו עם הסיסמה: "טרבלינקא זה מוות!" אדרבה, שיפיעו הגרמנים ויהרגו אותנו. רציתי שהיהודים יראו את הדם ברחובות ורשה, לא בטרבלינקא. ...זה היה כיוון המחשבה שלי. אני הסברתי כך: לפנינו אין ברירות. העולם לא שומע, לא יודע; עזרה מפולנים אין; אם אין אנו מסוגלים להציל - לפחות שהיהודים ידעו! ...

למרבה הצער, לא נעשו אז הדברים שצריך היה לעשותם.
חזרתי מן הישיבה הזאת בהכרה שהעמקנו עוד יותר לשקוע אל התהום.

(י' צוקרמן, שבע השנים 1939–1946, הוצאת הקיבוץ המאוחד ובית לוחמי הגטאות, 1990, עמ' 167–168)

- במה עסק הדיון המתואר בקטע המקור? כיצד נימק כל צד בדיון את עמדתו?
- על פי מה שלמדתם, הסבירו את הנסיבות (התנאים) שהובילו להחלטה לצאת למרד בגטו ורשה באפריל 1943.
- (25 נקודות)

3. גרמניה הנאצית והמדינות הכבושות

א. ההיסטוריון, הסופר והפילוסוף האיטלקי אומברטו אקו טוען בספרו "הפשיזם הנצחי" כי למשטרים טוטליטריים-פשיסטיים (ובהם המשטר הנאצי) יש מאפיינים דומים. לפניכם כמה מן המאפיינים האלה:

- אי-הסכמה (עם המשטר) פירושה בגידה.
 - ניצול והחמרה (הגברה) של הפחד הטבעי מן השונה.
 - האויב חזק מדי וחלש מדי בעת ובעונה אחת.
 - החיים הם מלחמה קבועה, חייב להתרחש קרב סופי שאחריו תשלט התנועה (המפלגה) בעולם.
 - לאזרחים יחידים אין זכויות, המנהיג מתיימר להיות הפרשן שלהם.
 - בחרו בשניים מן המאפיינים האלה, והסבירו איזה עיקרון באידאולוגיה הנאצית בא לידי ביטוי בכל אחד מהם.
 - הציגו שתי פעולות שנקט המשטר הנאצי בשנים 1933–1945 כדי לממש אחד מן העקרונות שכתבתם עליהם.
- (25 נקודות)

ב. לפניכם קטע מקור מאת חוקרת השואה לני יחיל, ובו היא עוסקת ביחס של האוכלוסייה כלפי היהודים בארצות הכיבוש הנאצי.

יחסי היהודים עם העם המארח [האוכלוסייה המקומית] היו בדרך כלל תוצאת התפתחויות של מאות בשנים - לחיוב ולשלילה... גם מצבו הפנימי של העם המארח, כלכלתו, מבנהו החברתי, מורשתו הרוחנית, יחסי החוץ שלו בכלל ולגרמניה הנאצית בפרט - כל אלה היו פרי של התפתחויות היסטוריות שנתנו את תוצאותיהן בשעת המשבר.

אין צורך לומר כי כל ארץ הייתה תלויה במצבה הגאוגרפי ובתנאיה הטבעיים... תנאים אלה והאינטרסים המיוחדים שהיו לגרמנים בכל מקום ומקום... בנישול האוכלוסייה המקומית, בניצולה, בידידותה - כל אלה קבעו את צורת השלטון הגרמני במקום, את מטרותיו ואת דרכיו. ולאחרונה - מצב המלחמה, ידו של מי הייתה, או נדמה היה שהייתה, על העליונה [הצד המנצח בשלב זה] - כל זה עלול היה להחיש או להאט את תהליך ההשמדה ועוד יותר לקבוע את התנהגות האוכלוסייה המקומית.

(ל' יחיל, "העמידה היהודית - אספקלריא לקיום היהודי", בתוך: בימי שואה ופקודה, הוצאת האוניברסיטה הפתוחה, יח' 11, עמ' 6)

- הציגו שלושה מן התנאים ו/או הגורמים שהשפיעו, לטענת החוקרת, על היחס של האוכלוסייה המקומית כלפי היהודים בארצות הכיבוש הנאצי.
 - על פי מה שלמדתם, הסבירו את ההשפעה של אחד מן התנאים ו/או הגורמים שהצגתם על אחד מדפוסי ההתייחסות של האוכלוסייה המקומית: עזרה והצלה, עמידה מן הצד, שיתוף פעולה.
- (25 נקודות)

פרק שני – סוגיות נבחרות בתולדות מדינת ישראל (50 נקודות)

ענו על אחת מן השאלות 4-7.

4. תהליך הדה־קולוניזציה וגורל היהודים בארצות האסלאם**א.** הציגו שלושה גורמים מתחומים שונים לתהליך הדה־קולוניזציה.

מהו לדעתכם הגורם העיקרי שהביא לתהליך זה? נמקו את תשובתכם.

(23 נקודות)

ב. לפניכם טבלה המציגה נתונים על האוכלוסייה היהודית בארצות האסלאם בשנים 1948, 1966 ו־1969.

ארץ	שנת 1948	שנת 1966	שנת 1969
מרוקו	250,000	70,000	50,000
אלג'יריה	130,000	3,000	1,500
תוניסיה	85,000	23,000	10,000
לוב	40,000	6,000	100
מצרים (וסודן)	70,000	25,000	1,000
עירק	125,000	6,000	2,500
תימן	45,000	2,000	
סוריה	27,000*	4,000	4,000
איראן	90,000	80,000	80,000
לבנון		6,000	1,000
עדן	8,700	400	
אפגניסטן	5,000	800	800
טורקיה	80,000	40,000	39,000
סך הכול	955,700	266,200	189,900

* כולל לבנון

(על פי ח' סעדון [עורך], **בגלוי ובסתור**, מכון בן־צבי, תש"ס, עמ' 13)– תארו את המגמה (השינוי) המוצגת ב**טבלה**. בססו את תשובתכם על דוגמאות של שלוש ארצות.– על פי **מה שלמדתם**, הסבירו שלושה גורמים שהובילו למגמה זו.

(27 נקודות)

5. עלייה וקליטה בשנות החמישים והשישים

א. הסבירו שלושה גורמים לעלייה למדינת ישראל בשנות החמישים והשישים של המאה ה-20. בתשובתכם התייחסו גם לעלייה מארצות האסלאם וגם לעלייה מאירופה.

בחרו במקור **מספר הלימוד**, והסבירו כיצד בא לידי ביטוי **במקור** זה אחד מן הגורמים לעלייה זו. (23 נקודות)

ב. לפניכם קטע מן השיר "שרלייה" * מאת חוה אלברשטיין.

את הסיפור הזה מתחילים מהסוף	"קול ציון לגולה" **, וכל שעה שפה אחרת
אונייה עם נוסעים הגיעה לחוף	הרדיו מנגן, יושבים כמו גולים במחותרת
אנשים עייפים בארץ חדשה	כמו ליד התנור יושבים, מתחממים
עומדים מול שער גדול ומסתכלים בו בשתיקה	מבינים כל מילה, שרים את השירים
אנשים מקצה הזמן, מקצה האור והחיים	ובבוקר חוזרים אל השפה החדשה
בבגדים עבים, בצעדים כבדים	שוברת שיניים, אדישה וקשה
שום דבר לא היה כמו בהבטחות	כל התוכניות נהפכו לחלומות
הבטיחו ארץ חמה, היו רוחות וסערות	מחליפים מקצוע, מחליפים את השמות
הג עף בחורף, הרצפה מלאה סירים	מחליפים זיכרונות, מקשטים את העבר
הכול ספוג במים, שמיכות הפוך מפולין	שם כולם נסיכים היו, וזה מה שנשאר
כולם מתייפחים אבל אני כבר ישנה	היה פסנתר בכל חדר, אורות סוסים בחצר
כמו נסיכה אמיתית - ישנה עם מטרייה	כל מילה היא אמת, אמת - פחות או יותר...
[...]	שרלייה, שרלייה
	[...]

(מתוך האלבום "מהגרים", סי-בי-אס, 1986)

* "שרלייה" הוא הכינוי של "שער העלייה", מחנה לקליטת עולים שהיה בחיפה.

** תחנת שידור של הסוכנות היהודית ששידרה בשפות שונות ליהודים ברחבי העולם.

- הנסיבות (התנאים) בשנים הראשונות להקמת המדינה השפיעו על מדיניות קליטת העולים.
 - על פי **מה שלמדתם**, הסבירו טענה זו ובססו אותה על שלוש עובדות היסטוריות.
 - הסבירו את ההשפעה של מדיניות "כור ההיתוך" על העולים באמצעות שתי דוגמאות **מקטע השיר**.
- (27 נקודות)

6. מלחמת ששת הימים (1967)

א. לפניכם קטע מקור משיחה שנערכה זמן קצר לאחר מלחמת ששת הימים עם לוחמים מן התנועה הקיבוצית שהשתתפו במלחמה.

דוד: התוכל להבהיר את מרכיבי הרגשתך לפני המלחמה?

אשר: זאת הייתה הרגשה מורכבת. מצד אחד ידעת שהבית בסכנה, ושהתותחים הירדניים מגיעים עד תל אביב... ושחיל האוויר המצרי והערבי חזק מאוד. חשבנו שעד שיחסלו אותם, הם יספיקו לגרום נזק רב. והייתה הרגשה מבחינה זו, אתה ידעת והרגשת שאתה מגן על הבית. והייתה לי הרגשה שעומדת לפרוץ המלחמה. וזאת הרגשה לא נעימה... הסתכלתי על המקלטים, הסתכלתי על הילדים... הסתכלתי על החפירות החדשות [תעלות מגן] שנעשו. פשוט היה קשה לבטא במילים את הדאגה שהייתה למה שיהיה פה בבית. לכן הייתה הרגשה כבדה מאוד. הייתה לי הרגשה שהרבה מהחברים... כאילו לא יודעים עוד כלום, שקוראים עיתונות ושמתפלפלים [דנים] על כל מיני עניינים ושהם לא יודעים שהדבר הגדול והנורא הזה עומד להתרחש.

(א' שפירא [עורך], שיח לוחמים: פרקי הקשבה והתבוננות, הוצאת קבוצת חברים צעירים מהתנועה הקיבוצית, 1967, עמ' 29)

– כיצד התחושות שרווחו בציבור הישראלי בתקופה שקדמה למלחמת ששת הימים (תקופת ההמתנה)

באות לידי ביטוי בקטע המקור? בססו את תשובתכם על שלוש דוגמאות מן המקור.

– על פי מה שלמדתם, הסבירו שלושה מן הגורמים לתחושות אלה.

(25 נקודות)

ב. הסבירו את הפער בין התחושות שרווחו בציבור הישראלי לפני מלחמת ששת הימים ובין התחושות שרווחו בציבור

הישראלי אחרי המלחמה. בססו את הסברכם על מהלכי המלחמה ועל תוצאותיה. (25 נקודות)

7. מלחמת יום הכיפורים (1973)

א. לפניכם קטע מקור ממאמר של חוסיין חרידי, דיפלומט מצרי, ובו הוא מתאר את זיכרונותיו מן המלחמה (אוקטובר 1973), כשהיה קצין צעיר בצבא המצרי.

שקט מוזר ירד על המפקדות הצבאיות והעמדות ליד כביש סואץ בשבועות האחרונים ועל מחסום צבאי ידוע המכונה במפה "ארבעה קילומטרים וחצי" על פי מיקומו. הרגשנו שעומד לקרות משהו גדול ומשמעותי יותר משיכולנו לדמיין, אבל לא יכולנו לקלוט מה זה יכול להיות.

שבת, 6 באוקטובר 1973, היה יום רגיל מנקודת המבט של השגרה הצבאית היומית שלנו, אבל התחושה של אירוע מתקרב המשיכה לרחף באוויר סביבנו. תחושה זו נמשכה עד השעה 13:30, כאשר שירות השידור המצרי פרסם הודעה שלפיה הישראלים תקפו את העמדות שלנו באל-זעפרנה בים האדום. אנחנו, קצינים צעירים, כפי שהיינו באותה עת, אמרנו למפקד שלנו שהגיע הזמן להגיב ושעלינו לתקוף את הכוחות הישראליים הפרוסים בגדה המזרחית של תעלת סואץ ולנקוט פעולה צבאית נחרצת נגד עמדותיהם. המפקד הסתכל עלינו ברוגע, דבר שהפתיע אותנו, ובארשת פנים מוזרה אמר לנו להיות "סבלניים". שוחררנו כעבור עשר דקות. השעה הייתה 13:40 ב-6 באוקטובר.

עשרים דקות לאחר מכן הגיעה ההודעה שכולנו חיינו וקיוונו לה - שחיל האוויר המצרי ויחידות התותחנים של הארמייה השנייה והשלישית המצרית לאורך התעלה החלו להפגיז את העמדות הישראליות בסיני ואת הביצורים הישראליים לאורך קו בר-לב. כששמענו את החדשות, שמחנו שסוף-סוף התחלנו להגיב על התקפות ישראל. עד לרגע זה, לא הבנו שהמלחמה החלה. אבל בשעה 14:30, או לאחר 30 דקות של הפגזה עזה של העמדות הישראליות והביצורים והמערכים הטקטיים העמוקים בסיני, הגיעו החדשות שחיינו להן במשך שש השנים האחרונות מאז מלחמת יוני 1967.

הצבא המצרי החל את ההסתערות על תעלת סואץ.

אין מילים שיכולות לתאר את השמחה וההתרוממות שחווינו, כשאנו, קצינים צעירים, הבנו שסוף-סוף נשחרר את סיני מהישראלים ומצרים תנקום את נקמתה, כפי שהובטח שש שנים קודם לכן.

(מתורגם ומעובד על פי ח' חרידי, "היום הארוך ביותר של מצרים", **אהראם און ליין**, 5 באוקטובר 2023)

– הסבירו כיצד המטרות שרצתה מצרים להשיג ביציאה למלחמה באות לידי ביטוי בקטע המקור.

– על פי מה שלמדתם, האם הושגו מטרות אלה? נמקו את תשובתכם באמצעות שתי עובדות היסטוריות. (25 נקודות)

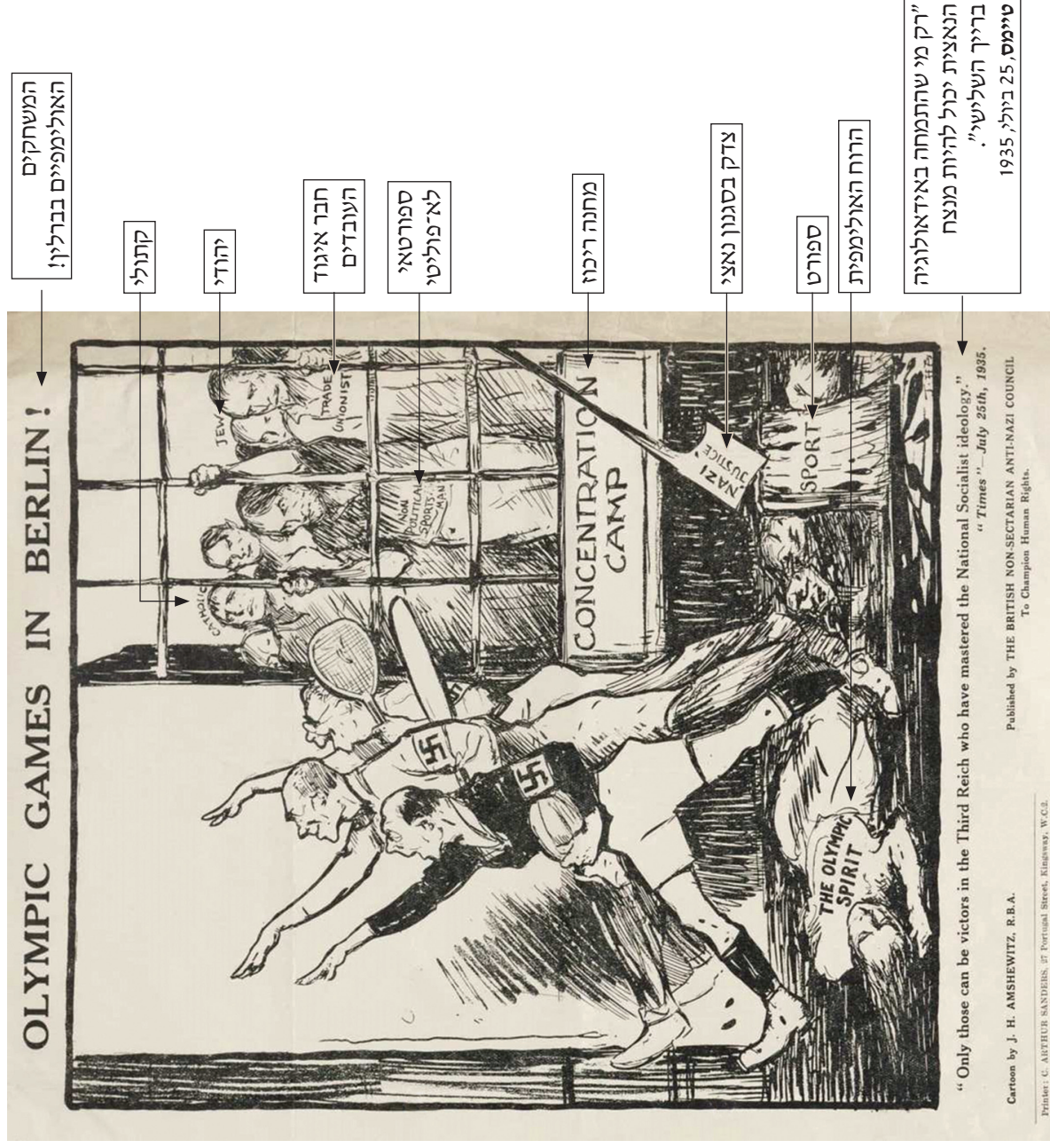
ב. הסבירו את הפער בין ההישגים הצבאיים של ישראל במלחמת יום הכיפורים ובין התחושות הקשות בציבור הישראלי

אחרי המלחמה. בססו את הסברכם על שלוש עובדות היסטוריות. (25 נקודות)

בהצלחה!

נספח לשאלה 1 – מקור מילולי (מקור 1), קריקטורה (מקור 2)

מקור 2 – קריקטורה מאת ג'ון הנרי אמשוויץ שפרסמה המועצה הבריטית האנטי-נאצית
בבריטניה בשנת 1935

(poster published by British Non-Sectarian Anti-Nazi Council in 1935, by [Wikimedia Commons](#))

מקור 1 – מדברי שר הפנים של גרמניה,
ד"ר פריק, בטקס פתיחת האולימפיאדה בברלין.

המשחקים האולימפיים הם חגיגה של
הנאה ואופטימיות. מתכנסים בהם צעירי
העולם כולו. אני משוכנע שצעירים אלה
יבטאו בצורה הטובה ביותר את ההבנה
ושיתוף הפעולה בדרכי שלום בין האומות.
רוח הספורטביות היא רוח האבירות
וההערכה להישגים. אומות נכבדות
המכבדות זו את זו הן ההבטחה החזקה
ביותר לשיתוף פעולה בדרכי שלום.

(The XIth Olympic games Berlin, 1936, official report,
המשחקים האולימפיים ה-11, ברלין, 1936, דיווח רשמי)